

**„Превентивна (профілактична) поліцейська діяльність”.**

**Тема. 3 Індивідуальна та загальна превентивна діяльність  
поліцейського щодо дітей.**



## Тема 3

«Дитина» – особа віком до 18 років (повноліття), якщо згідно з законом, застосовуваним до неї, вона не набуває прав повнолітньої раніше.

«Дитина у конфлікті з законом» – дитина, що підозрюється або обвинувачується у вчиненні дій, за які передбачена кримінальна або адміністративна відповідальність для дітей відповідного віку або дорослих (юридичне визначення відсутнє).

«Дитина у контакті з законом» – дитина, яка в силу різних обставин, що стосуються її життя (розлучення, усиновлення, міграція, насильство, тощо) вступає в контакт з системою правосуддя в тій чи іншій формі (юридичне визначення відсутнє).

## Керівні принципи правосуддя, дружнього до дітей, якими має керуватися поліцейський

- 1) Участь.
- 2) Найкращі інтереси дитини.
- 3) Гідність.
- 4) Захист від дискримінації.
- 5) Верховенство права.

# Групи ризику

- 1) Дитина, яка перебуває у складних життєвих обставинах
- 2) Дитина, яка постраждала внаслідок воєнних дій та збройних конфліктів
- 3) Дитина-сирота
- 4) Дитина, позбавлена батьківського піклування
- 5) Дитина, розлучена із сім'єю
- 6) Безпритульна дитина
- 7) Дитина-інвалід
- 8) Дитина-біженець
- 9) Дитина у конфлікті з законом

## Відповідно до міжнародних стандартів, при контакті з дитиною, працівник поліції зобов'язаний:

- поважати особисті права та гідність дитини, враховувати її вразливість, тобто брати до уваги її вік і ступінь зрілості, а також особливі потреби дитини, яка може бути фізично чи розумово неповноцінною або мати труднощі у спілкуванні;
- враховувати в своїй роботі особливі потреби молодих людей, а також знати і використовувати в максимально можливій мірі програми і наявні служби допомоги, щоб не допускати зіткнення неповнолітніх з системою правосуддя;
- повідомити дитині у такий спосіб і на такій мові, що відповідає її віку і рівню розуміння причину по якій вона має бути обмежена у пересуванні або затримана;

## Відповідно до міжнародних стандартів, при контакті з дитиною, працівник поліції зобов'язаний:

- здійснювати затримання дитини згідно з законом та лише як крайній захід і протягом якомога більш короткого відповідного періоду часу;
- у випадку затримання дитини обов'язково проінформувати батьків дитини про її перебування у поліцейському відділку із поясненням причин арешту дитини, забезпечити право на безоплатного адвоката і можливість контактувати з батьками або особою, якій вона довіряє.


## Основні криміногенні чинники, що впливають на скоєння дітьми кримінальних правопорушень

- бідність, безробіття, відсутність доступного житла, недосконалість системи освіти;
- загострення соціальної нерівності;
- ослаблення соціальних і сімейних зв'язків, а також неналежне виховання в сім'ї;
- збільшення кількості неблагополучних сімей, розлучень, ухилення або відсторонення батьків від виконання своїх обов'язків з виховання дітей, жорстокість і насилля в сім'ях;
- соціальні чинники, пов'язані з міграційними процесами;
- погіршення умов життя окремих соціальних груп, недостатня мережа об'єктів культурно-побутового призначення, спортивних установ, місць відпочинку;

## Основні криміногенні чинники, що впливають на скоєння дітьми кримінальних правопорушень

- низький рівень медичного обслуговування населення;
- алкоголізм, немедичне вживання наркотичних засобів та інших психотропних речовин;
- поширення в засобах масової інформації ідей і поглядів, що призводять до зростання нетерпимості, насильства та обману;
- необмежений доступ неповнолітніх до ігрового бізнесу;
- недоліки в охороні державного і колективного майна і інші умови, які сприяють скоєнню правопорушень в суспільстві.





**Профілактика правопорушень** – обов’язкова діяльність органів державної влади, місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій незалежно від форм власності, у тому числі громадських організацій, спрямована на виявлення та усунення причин і умов, які сприяють учиненню правопорушень, а також виявлення осіб, схильних до вчинення правопорушень, та застосування заходів до їх виправлення.

;

## Основними заходами з профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей, щодо застосовуються працівниками поліції є:

- організація та здійснення заходів профілактики з дітьми в навчальних закладах, за місцем проживання з метою запобігання вчиненню ними адміністративних і кримінальних правопорушень;
- організація та здійснення заходів індивідуальної профілактики з дітьми, що вчинили адміністративні та кримінальні правопорушення, були засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, звільненими зі спеціальних виховних установ;
- ужиття заходів щодо недопущення рецидивної злочинності серед дітей;
- встановлення місцезнаходження дітей у разі їх безвісного зникнення;
- розкриття кримінальних правопорушень, учинених дітьми;
- виявлення та припинення фактів жорстокого поводження з дітьми, учинення стосовно них насильства, у тому числі батьками, законними представниками;
- організація надання правової та психологічної допомоги дітям, які є потерпілими в кримінальному провадженні чи стали свідками злочину, із залученням психологів органів Національної поліції або центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді.

## **Заходи загальної профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей**

**Ювенальний інспектор самостійно або разом з відповідними органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, здійснюють наступні заходи:**

- виявляють причини й умови, що призводять до вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень дітьми, уживають організаційних і практичних заходів для їх усунення;
- проводять зустрічі з адміністрацією навчальних закладів та представниками батьківських комітетів;
- проводять у навчальних закладах лекції та практичні заняття, спрямовані на формування в дітей правосвідомої поведінки, навичок до здорового способу життя.

## Заходи індивідуальної профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей

Здійснюються поліцейським (ювенальним інспектором) щодо конкретної дитини з метою попередження вчинення нею адміністративних та кримінальних правопорушень та спрямовані на особистість дитини, середовище, яке її формує, а також на умови, обставини та ситуації, що призводять до вчинення дитиною адміністративних і кримінальних правопорушень.

### **Зокрема:**

- ознайомлювальні, попереджувальні та виховні бесіди з дитиною за місцем проживання, навчання, роботи;
- профілактичні бесіди з батьками дитини, її законними представниками, членами сім'ї з метою усунення причин і умов, які спонукали до вчинення адміністративного чи кримінального правопорушення;

## Заходи індивідуальної профілактики адміністративних і кримінальних правопорушень серед дітей

- складають план заходів з індивідуальної профілактики на основі вивчення матеріалів характеристик, індивідуально-психологічних особливостей дитини;
- відповідно до компетенції організують надання допомоги дитині у вирішенні питань, що пов'язані з працевлаштуванням, організацією дозвілля, установленням соціально корисних контактів, вибором життєвих цілей, а також залучення дитини до соціально корисних занять трудового, спортивного, творчого, самодіяльного характеру;
- сприяють у вирішенні соціальних проблем дитини, у тому числі конфліктних ситуацій у сім'ї, зокрема щодо батьків, законних представників, які не займаються вихованням дітей чи вчиняють стосовно них насильство в сім'ї, застосовують заходи впливу згідно із законодавством, ініціюють перед службами у справах дітей, відділами охорони здоров'я місцевих органів влади та органів місцевого самоврядування питання щодо направлення дитини до відповідного закладу для надання необхідної медичної, психологічної допомоги.

# Заходи поліцейського піклування щодо неповнолітніх

**Закон України «Про Національну поліцію» (п. 1 ч. 1 ст. 41)  
(застосовується до неповнолітньої особи віком до 16 років у разі, якщо вона залишилась без догляду здійснюється поліцейське піклування)**

Піклування є особливою формою державної турботи про неповнолітніх дітей, що залишились без піклування батьків.

**На міжнародному рівні закріплено** обов'язок кожної держави забезпечити дитині такий захист і піклування, які необхідні для її благополуччя, беручи до уваги права і обов'язки її батьків, опікунів чи інших осіб, які відповідають за неї за законом, і з цією метою вживають всіх законодавчих і адміністративних заходів.

**Поліцейське піклування щодо неповнолітніх є превентивним поліцейським заходом**, є заходом попередження вчинення адміністративних та кримінальних правопорушень неповнолітніми, спрямований на недопущення їх вчинення відносно неповнолітніх осіб віком до 16 років.

## Здійснюючи превентивний вплив, поліцейський повинен враховувати, що:

- - універсальних профілактичних заходів не існує, ефективність їх завжди вибіркова;
- - превентивний вплив – процес тривалий. Позитивних результатів при цьому можна досягти лише тоді, коли він здійснюється працівником, що добре знає особу підопічного, а тому і суб'єкт профілактики повинен бути постійним;
- - особливість будь-якого профілактичного впливу полягає в тому, що його опозитивні результати стають очевидними не відразу після реалізації тих чи інших заходів, а поступово, через деякий час, коли нові звички, погляди достатньо закріпляться в свідомості людини;
- - успіх профілактичного впливу зумовлений вмінням прогнозувати (хоча б у загальних рисах) поведінку людини, від якої можна очікувати скоєння злочину.

# Завдання, які виконує поліцейський при здійсненні індивідуально-профілактичної роботи:

- усунення факторів, які негативно впливають на особу і можуть призвести до формування в неї антисоціальної спрямованості та протиправної поведінки;
- зміни в особі антисоціальних поглядів, звичок, інтересів, що може попередити вчинення особою не тільки адміністративних проступків, але й кримінальних правопорушень;
- застосування невідкладних заходів з попередження підготовлюваних правопорушень та припинення спроб їх вчинення.



## Індивідуальна профілактична робота включає у себе ряд послідовних, взаємопов'язаних стадій:

- виявлення осіб, від яких можливо очікувати вчинення правопорушень;
- спостереження за такими особами;
- здійснення на них профілактичного впливу.

## Заходи індивідуальної превенції (профілактики)

- роз'яснення особі наслідки її суспільної небезпечної поведінки;
- усне попередження про неприпустимість протиправних і антигромадських дій;
- соціальна реабілітація;
- офіційне попередження про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї;
- взяття на профілактичний облік;
- адміністративний нагляд;
- соціальний патронаж осіб, які відбували покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк.

# Заходи індивідуальної превенції (профілактики)

**Суб'єктом** застосування поліцейського піклування є співробітник поліції. Наслідком застосування поліцейського піклування відносно неповнолітнього є передання батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування.

**Обов'язки поліцейського** під час застосовування поліцейського піклування відносно дитини:

- негайно роз'яснити дитині зрозумілою для неї мовою підставу застосування поліцейського заходу;
- роз'яснити право на отримання медичної допомоги;
- роз'яснити право на надання пояснень та оскарження дій поліцейського;
- надати дитині можливість негайно повідомити про своє місце перебування близьких родичів, членів сім'ї чи інших осіб за вибором цієї особи;
- самостійно негайно повідомити батьків або усиновителів, опікунів, піклувальників, орган опіки та піклування про місце перебування неповнолітньої особи.

## Заходи індивідуальної превенції (профілактики)

Повідомлення про права і їх роз'яснення поліцейським може не проводитися у випадку, коли є достатні підстави вважати, що особа не може усвідомлювати свої дії і керувати ними.

Поліцейський уповноважений вилучити у дитини зброю чи інші предмети, якими вона може завдати шкоди оточуючим чи собі, незалежно від того, чи заборонені вони в обігу.

**Поліцейському заборонено здійснювати обшук дитини, щодо якої здійснюється поліцейське піклування.**

# Заходи індивідуальної превенції (профілактики)

**Про застосування поліцейського піклування складається протокол, в якому зазначаються: місце, дата і точний час (година і хвилини) застосування поліцейського заходу; підстави застосування; опис вилученої зброї чи інших предметів; клопотання, заяви чи скарги дитини, якщо такі надходили, наявність чи відсутність видимих тілесних ушкоджень.**

Протокол підписується поліцейським та дитиною. Копія протоколу негайно під розпис вручається дитині.

Протокол може не надаватися дитині для підписання, у випадку, коли є достатні підстави вважати, що вона не може усвідомлювати свої дії і керувати ними. У такому випадку протокол надається батькам або усиновителям, опікунам, піклувальникам, органам опіки та піклування.

**Про кожне застосування поліцейського заходу поліцейський одразу повідомляє за допомогою технічних засобів відповідального поліцейського в підрозділі поліції.**

## Виявлення та припинення фактів учинення насильства та жорстокого поводження в сім'ї щодо дітей

**Насильство в сім'ї щодо дитини** – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування будь-якого члена сім'ї по відношенню до дитини, що порушують права і свободи дитини, наносять їй моральну шкоду, шкоду фізичному чи психічному здоров'ю.

**Жорстоке поводження з дитиною** – будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною в сім'ї або поза нею, у тому числі:

- втягнення дитини в заняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства;

## Виявлення та припинення фактів учинення насильства та жорстокого поводження в сім'ї щодо дітей

- примушування дітей до участі у створенні творів, зображень, кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм або інших предметів порнографічного характеру;
- ситуації, за яких дитина стала свідком кримінального правопорушення, внаслідок чого існує загроза її життю або здоров'ю;
- статеві зносини та розпусні дії з дитиною з використанням: примусу, сили, погрози, довіри, авторитету чи впливу на дитину, особливо вразливої для дитини ситуації, зокрема з причини розумової чи фізичної неспроможності або залежного середовища, у тому числі в сім'ї;
- будь-які незаконні угоди щодо дитини, зокрема: вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини.

## Виявлення та припинення фактів учинення насильства та жорстокого поводження в сім'ї щодо дітей

Відповідно до законодавства України, поліцейський (працівник ювенальної превенції) здійснює наступні заходів щодо попередження насильства в сім'ї відносно дітей:

- виявляє причини і умови, що сприяють проявам насильства в сім'ї відносно дитини, вживає у межах своїх повноважень заходів щодо їх усунення;
- бере на облік дорослих осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї відносно дитини;
- приймає та розглядає у межах своїх повноважень, визначених законом, заяви і повідомлення про насильство в сім'ї відносно дітей або про реальну загрозу його вчинення;



## Виявлення та припинення фактів учинення насильства та жорстокого поводження в сім'ї щодо дітей

- вживає відповідних заходів щодо припинення насильства в сім'ї відносно дитини, а також дій членів сім'ї, що направлені на виконання реальної загрози вчинення насильства в сім'ї відносно дитини;
- повідомляє дитині та її законному представникові (за умови відсутності в його діях протиправних дій відносно дитини) про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися для захисту дитини;
- взаємодіє із спеціально уповноваженими органами виконавчої влади з питань попередження насильства в сім'ї, з органами опіки і піклування та спеціалізованими установами для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства у питаннях попередження насильства в сім'ї відносно дитини;
- надає інформацію з питань попередження насильства в сім'ї відносно дитини на запит уповноважених органів.

## **Виявлення та припинення фактів учинення насильства та жорстокого поводження в сім'ї щодо дітей**

### **При виявленні фактів жорстокого поводження з дитиною поліцейський повинен:**

- прийняти заяву або скласти протокол усної заяви від дитини, а в разі недосягнення нею 16-річного віку - від батьків, законних представників або іншої дорослої особи, не причетної до вчинення насильства над дитиною;
- у разі неможливості подання заяви скласти рапорт про виявлений факт жорстокого поводження з дитиною;
- ужити заходів щодо внесення інформації до журналу Єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події;
- у разі якщо життю та здоров'ю дитини загрожує небезпека, працівник поліції разом зі службою у справах дітей уживає заходів з дотриманням вимог законодавства щодо термінового вилучення дитини із сім'ї (закладу) та подальшого влаштування дитини.

# Проведення опитування та допиту дитини, застосування методики «зелена кімната»

**«Зелена кімната»** – це спеціально організована система заходів, що має на меті забезпечити законність, гуманність та ефективність кожного рішення щодо дитини, яка потрапила у конфлікт із законом чи перебуває у контакті із законом.

„Зелена кімната” призначена для роботи з дітьми, які постраждали внаслідок злочину чи стали свідками сексуального насильства або експлуатації, інших злочинів, або такими, які підозрюються в скоєнні злочинів, за допомогою спеціальних методик, дружніх до дитини.

Методика «Зелена кімната» – методика проведення інтерв'ювання дитини, яка потерпіла або стала свідком злочину, в умовах, що мінімізують та не допускають повторної травматизації психіки дитини, з урахуванням її індивідуально-психологічних та психофізіологічних властивостей.

## Проведення опитування та допиту дитини, застосування методики «зелена кімната»

**Основна мета проведення опитування в такій кімнаті –** запобігання повторній травматизації психіки дитини в ході слідчих та процесуальних дій за допомогою спеціальних методик та створення психологічно комфортної атмосфери, так і технічного оснащення, що дозволяє коректно вести відеозапис допиту та в подальшому використовувати його для ведення слідства без здійснення повторних допитів.

Організація роботи здійснюється на основі індивідуального підходу до кожної дитини з урахуванням її вікових та психологічних особливостей.

# Проведення опитування та допиту дитини, застосування методики «зелена кімната»

## Категорії дітей, з якими працюють у «зелених кімнатах».

- діти, що потрапили в кризову ситуацію;
- діти, які стали жертвою насильства: фізичного, сексуального, психологічного, економічного;
- діти, які постраждали від торгівлі людьми;
- діти, які стали жертвою чи свідком злочину;
- діти з відхиленням в поведінці;
- діти, які вчинили злочин чи правопорушення;
- діти з неблагополучних родин;
- бездоглядні діти; діти без постійного місця проживання; діти, які займаються жебрацтвом або бродяжництвом;
- діти, що перебувають на обліках кримінальної міліції у справах дітей (звільнені з місць позбавлення волі; які повернулись із загальноосвітніх шкіл та професійних училищ соціальної реабілітації; засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі; обвинувачені у вчиненні злочинів і не взяті під варту в період досудового слідства; що вчинили суспільно-небезпечні діяння до досягнення віку, з якого настає кримінальна відповідальність; звільнені від покарання із застосуванням примусових заходів виховного характеру);

# Проведення опитування та допиту дитини, застосування методики «зелена кімната»

## Категорії дітей, з якими працюють у «зелених кімнатах».

- діти, які систематично покидають навчально-виховні заклади; діти, віком до 18 років, які систематично залишають сім'ю, а також діти, покинуті батьками та опікунами;
- діти, які систематично вживають спиртні напої або практикують немедичне вживання наркотичних засобів;
- діти, котрі скоїли правопорушення, за яке настає адміністративна відповідальність, до досягнення віку, з якого настає адміністративна відповідальність, у випадках, коли їх особа не встановлена чи якщо вони не мають місця проживання чи перебування.

## У «зелених кімнатах» не можуть знаходитись діти:

- у стані алкогольного, наркотичного та іншого сп'яніння;
- психічно хворі із вираженими симптомами захворювання.

## Спеціальні установи для дітей

У ст. 1 Закону України "Про органи і служби у справах неповнолітніх і спеціальні установи для неповнолітніх" (надалі по тексту – Закон) визначено **перелік спеціальних установ, які здійснюють соціальний захист і профілактику правопорушень серед неповнолітніх**, у тому числі:

- притулки для неповнолітніх служб у справах неповнолітніх;
- центри медико-соціальної реабілітації неповнолітніх органів охорони здоров'я;
- центри соціально-психологічної реабілітації дітей;
- соціально-реабілітаційні центри (дитячі містечка);
- загальноосвітні школи та професійні училища соціальної реабілітації органів освіти;
- приймальники-розподільники для неповнолітніх органів національної поліції.